
Streszczenie doktoratu „Graduale de tempore Jana Łaskiego w świetle tradycji polskiej i europejskiej. Studium źródłoznawcze” ks. dra Piotra Rycerskiego

Łódzkie Studia Teologiczne 20, 393-394

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Okres trzeci, zwany Jego godziną, obejmuje koniec życia Jezusa na ziemi wraz z męką, śmiercią, zmartwychwstaniem i uwielbieniem w niebie. Stanowi on najwyższy punkt mesjańskiego zadania Jezusa. Zakresowo obejmuje nie tylko pewien wycinek ziemskiego życia na ziemi, ale także Jego chwałę i uwielbienie w niebie.

W tym ostatnim stadium stosunek Marii do Syna odzyska swe znaczenie w sposób, jaki odpowiada naturze tego trzeciego stadium. Jezus przywróci swej Matce wspólność działania ze sobą, nie w tym znaczeniu, iż zniży się do Niej z wysokości swej działalności mesjańskiej, lecz że Ją do niej podniesie, tak jak przyzwolił na nią w jej życiu jedyny raz wyjątkowo w Kanie Galilejskiej. To wyjątkowe jednorazowe podniesienie prośby Marii w Kanie Galilejskiej do sfery mesjańskiej pozwala określić, jaki charakter będzie posiadało współuczestnictwo Marii w dziele mesjańskim w ostatnim okresie działalności mesjańskiej Jezusa. Będzie ono mianowicie miało charakter wstawiennictwa i prośby skutecznej u Jezusa.

Taka interpretacja zwrotu Jezusa: „Co ja i ty, niewiasto, mamy wspólnego? Jeszcze nie nadeszła godzina moja” dostarcza dowodu na skuteczne i stałe pośrednictwo Marii u swego Syna.

STRESZCZENIE DOKTORATU
GRADUALE DE TEMPORE JANA ŁASKIEGO
W ŚWIETLE TRADYCJI POLSKIEJ I EUROPEJSKIEJ.
STUDIUM ŹRÓDŁOZNAWCZE
KS. DRA PIOTRA RYCERSKIEGO

„*Graduale de tempore*” Jana Łaskiego w świetle tradycji polskiej i europejskiej. *Studium źródłoznawcze* jest pracą doktorską ks. mgr. Piotra Rycerskiego, napisaną pod kierunkiem ks. prof. dr. hab. Jerzego Pikulika. Praca została obroniona w Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie w 1983 r.

Przedmiotem dysertacji jest *Graduale de tempore*, przechowywane w Państwowym Archiwum Miasta Łodzi. Analizowany przez ks. Piotra Rycerskiego rękopis należy do grupy *liturgików*, jakie Prymas Jan Łaski w 1520 r. ufundował kościołowi w swoim rodzinnym Łasku. Na *Graduale* składa się dwutomowy antyfonarz oraz dwutomowy graduał, które razem stanowią unikatowy manuskrypt, którego poznanie i poddanie naukowemu badaniu przyczyniło się do lepszego poznania nie tylko dzieła, ale także epoki, w której ono *funkcjonowało*.

Podjęta przez autora próba jest tym cenniejsza, że podstawowym źródłem wiedzy o kulturze muzycznej średniowiecza są właśnie księgi liturgiczne. Podjęte studia o charakterze źródłoznawczym pozwalają m.in. ustalić cechy charaktery-

styczne epoki, zakres recepcji dorobku europejskiego i wyrosłej na jej gruncie rodzimej twórczości. Nie bez znaczenia jest poszerzenie bazy informacji o polskich źródłach średniowiecznych, które – według autora – przedstawiane są często jednostronnie, a czasem w sposób krzywdzący.

Graduale de tempore w pracy doktorskiej ks. Piotra Rycerskiego został po raz pierwszy tak szczegółowo i źródłowo opracowany. Punktem wyjścia była refleksja nad cechami zewnętrznymi źródła – jego historia, konstrukcja, potwierdzenie autentyczności i sposób przekazania treści. Następnie analizie i porównaniu poddana została zawartość kodeksu – kolejne formy liturgiczno-muzyczne oraz ich związek (lub zależność) z innymi podobnymi przekazami. Pozwoliło to stwierdzić stopień *pokrewieństwa* zapisu muzycznego *Graduale* łaskiego z podobnymi rękopisami europejskimi (także z innymi polskimi).

Problematyka podjęta w pracy została przedstawiona w kolejnych rozdziałach: pierwszy poświęcony został opisowi zewnętrznemu rękopisu; drugi analizie paleograficznej tekstu liturgicznego i notacji muzycznej; przedmiotem trzeciego rozdziału była zawartość kodeksu i jej związek z tradycją rodzimą, a by w ostatnim – czwartym – rozdziale wykazać stopień zależności melodii od innych przekazów, zawartych w manuskryptach obcych i wybranych polskich. Pracę uzupełniają dwa aneksy: pierwszy jest wykazem zawartości rękopisu *Graduale*, drugi zawiera tabelę z brakującymi miejscami *wariantowe*.

W zakończeniu dysertacji autor dochodzi do wniosku, że graduał Jana Łaskiego jest typowym kodeksem o charakterze diecezjalnym, zawierającym charakterystyczny układ: *Ordinarium missae*, *Proprium missae* oraz sekwencje. Śpiewy *Ordinarium* nie mają swoich odpowiedników w *Graduale Romanum*, poza dwiema melodiami *Gloria* i *Agnus Dei*. Natomiast zanotowane przez graduał Łaskiego melodie śpiewów należały do najbardziej popularnych w ówczesnej praktyce europejskiej. *Proprium* zgodne jest z graduałem rzymskim, podobnie jak formularz *Terribilis* (na uroczystość poświęcenia kościoła). Zamykające *Graduale de tempore* dwa formularze za zmarłych nie odbiegają od innych znanych polskich kodeksów diecezjalnych, a także od francuskiego graduału z klasztoru St. Laurent de Longré (XI/XII w.). Lista 13 sekwencji jest charakterystyczna dla podobnych kodeksów diecezjalnych.

W wyniku porównywania *Graduale de tempore* z innymi rękopisami polskimi i europejskimi, ks. Piotr Rycerski doszedł do wniosku, że graduał Jana Łaskiego najbardziej zbliżony jest do XIII-wiecznego polskiego mszału z Wrocławia, co pozwala mu na sformułowanie wniosku, że jest bardzo prawdopodobne, iż dla Polski wykonano tzw. egzemplarz wzorcowy, który został następnie przyjęty przez ówczesne diecezje (XI w.). Duży stopień *pokrewieństwa* można zauważyć także z XIII-wiecznymi kodeksami niemieckimi (z Lipska i Hevelbergu) oraz – nieco mniejszy – z kodeksami z Trewiru i Aachen, co pozwala stwierdzić związki *genetyczne* między łaskim *Graduale de tempore* a tradycją w Metz, oddziałującą nie tylko na ośrodki niemieckie, ale także na polską tradycję muzyczną.

opracował ks. Grzegorz Kopytowski